

na Sinaji (Ex 19nn) a ostatně Sinaj (či Oréb) s horou Sionem, kde je chrám, budou povytce vždy „horou boží“ (sr. Ex 3,1; 1Kr 19,8 atd.) a „horou svatou“ (sr. Ž 2,6; Iz 8,18n; J 4,20).

Nepochybně právě proto, že hora je místem služeb božích a zjevení, je třeba z tohoto hlediska rozumět i časté zmínky o horách v životě Ježíšově. Jestliže se Ježíš rád uchyluje na hory k modlitbám (sr. Mk 6,46 par.; L 6,12; 9,28 par. atd.), právě tak na hoře shromažďuje a vyvoluje Dvanáct, představitele nového božího lidu (Mk 3,13 par.). Na hoře se zjevuje v slávě proměnění (Mt 17,1nn par. podle 2Pt 1,18 na svaté hoře): Na hoře si dává schůzku s Jedenácti po svém vzkříšení (Mt 28,16nn). A zvláště pak na jedné hoře, na té hoře, pronáší Ježíš podle Matouše svoje „kázání na hoře“ (5,1—8,1). Tuto horu je bezpochyby nutno chápat jako novozákonní protějšek toho, čím byl Sinaj pro → smlouvu starou (sr. narážky na Desatero, 5,17nn). Kázání na hoře je listinou práv pro lid, který byl nejen zachráněn z egyptského otroctví skrze Mojžíše, nýbrž skrze Krista i z otroctví hříchu. (U Lukáše 6,17—49 pronáší Ježíš svoje kázání, až když *sestoupil* s hory. Výhled je jiný a navíc Ježíšova promluva obsahuje vedle blahoslavenství také i zlořečenství. Je to řeč, která dělí a soudí, a je pravděpodobně třeba ji vykládat tak, že je v životě Ježíšově předjímkou posledního soudu, který se bude konat, až Ježíš sestoupí ne pouze s hory, nýbrž s nebe).

7. Ve výčtu těchto několika příkladů zeměpisných pojmů s bohoslovným ozvukem by bylo možno ještě pokračovat, zmiňme se však jen o *Har* (= hoře) *Magedon* (*Armageddon*) ze Zjevení 16,16, na níž jsou na podnět nečistých duchů shromáždění „králové celé země“ před „bitvou velké mohoucího Boha“ (v. 13n). Vykladači knihy Zjevení nevědí, co si mají myslet o této výsosti, kde se shromažďují mocnosti nepřátelské Bohu. Zdá se nemožné uvádět jí do vztahu s městem Megiddo nebo v ní vidět zkomoleninu předpokládané *Har Moed* (hory shromáždění). Je třeba spokojit se s tím, že připustíme, že spisovatel, ponechávaje ve své řecky psané knize tento hebrejský výraz bez výkladu, zůstává věrný tajemnému slohu všech knih zjevení. J.-J. VON ALLMEN /přel. A. Mikolášek

JORDÁN - Křest, Jména zeměpisná

KALICH

K označení této nádoby egyptského či fénického původu užívá SZ několika podstatných jmen podle jejího tvaru a velikosti. Kalich sloužil k pití bohatým i chudým. Kalichů se užívalo i v chrámě při obětech a úlitbách (1Pa 28,17). Nejcennější byly ze stříbra (Gn 44,2) nebo ze zlata (1Kr 10,21). Jejich okraj byl vypracován do tvaru liliového květu (1Kr 7,26). Kalichy zmíněné v SZ mají tvar řecko-římských patér, jsou nahoře rozšířené a nepřilíhlé hluboké.

Při obvyklém stolování (Gn 40,14; Mk 7,4) měl každý svůj kalich, z něhož pil a někdy se i opíjel. Na znamení příznivého přijetí nabídl hostitel hostu kalich vína. Pít z něčího kalicha je znamením intimního sblížení (2S 12,3).

V těchto zvyklostech má svůj původ symbolický význam slova „kalich“ v Písmu:

1. *Kalich díkůvzdání*, doslova *kalich vysvobození* (Ž 116,13 — „kalich mnohého spasení“): Tento symbolický výraz upomíná na sváteční hostinu, při které se předkládal Bohu kalich vína jako důkaz vděčnosti za vysvobození (Ž 116,17). Paschální obřad zahrnoval postupně pozdvižení čtyř kalichů na znamení oběti díkůvzdání (L 22,17; 22,20). Pozdvižení kalicha při večeři Páně zachovává tento eucharistický význam; je to kalich *díkůčinění* (Mt 26,27; 1K 10,16 → eucharistie).

2. *Kalich potěšení* (Jr 16,7): Narážka na číši vína, která se při pohřebních hostinách nabízela pozůstalým. Víno je symbolem radosti.

3. *Kalich údělu*: Jako i v jiných orientálních spisech, je kalich v bibli a zvl. v žalmech symbolem pozemského údělu. Předpokládá myšlenku, že člověk přijímá svůj osud z boží ruky jako host přijímá kalich z ruky hostitele. Kalich vína je symbolem šťastného údělu člověka, jehož Bůh zahrnuje dobrodiním (Ž 16,5; 23,5). Kalich plný ohně a síry naopak představuje trest a smrt (Ž 11,6). Kalich pustoty a zármutku (Ez 23,33) je hořký kalich, který je nutno vypít až do dna (Ž 75,9).

Proroci často užívali těchto symbolů k ohlášení božího hněvu a jeho soudů, až

z nich utvořili řečnický obraz: Bůh naplňuje hněvem kalich, který dává sám nebo skrze proroka pít všem, kdo se proti němu bouří, Izraeli i Judovi (Iz 51,17; Ez 23,31n), také pohanům (Jr 25,15n), až začnou vrávorat a upadnou. Zde se s kalichem spojuje představa opilosti a pádu. Lid, kterého Bůh používá jako nástroje svého hněvu, je přirovnán ke kalichu (Jr 51,7; Za 12,2). Prostřednictvím proroků přešel tento obraz do běžného biblického jazyka (Abk 2,16; Ž 75,9), takže ho užívá i Zj k znázornění božho → hněvu (14,10; 16,19; 18,6).

Podobně i Ježíš činí narážku na svou smrt, když hovoří o kalichu, který musí vypít (Mt 20,22; J 18,11). V Getsemane prosí Otce, aby jej ušetřil kalicha a vzdálil jej od něho (Mt 26,39; 26,42). Toto slovo není pouze synonymem smrti. Zaznívá z něho, že sám Bůh rozhodl o smrti Syna a dává mu kalich jako pravý úděl a žádá od něho, aby jej podstoupil dobrovolně.

4. **Kalich obecenství:** Kalich kolující mezi účastníky hostiny, jak tomu bylo při určitých náboženských slavnostech, je významným podílnictvím a společenstvím (1K 10,21). Není jisté, znal-li paschální rituál tento společný kalich, znamení společenství ve vděčnosti a očekávání. Ustanovením večere Páně Ježíš dává apoštolům kalich své oběti (→ krev), aby je poznamenal jako ty, kterým nyní náleží týž úděl jako jemu, Mesiáši pokrošenému a vzápětí oslavenému. Kalich večere Páně je zpečetěním jistoty, že věřící má účast na Kristově oběti (1K 10,16) a jeho slávě v božím království (L 22,28—30).

S. AMSLER /přel. M. Rejchrt

KÁMEN ŮHELNÝ → *Stavět, Ježíš*

KÁMEN ŮRAZU → *Pohoršení*

KÁZÁNÍ → *Učení, Evangelium, Kázat, Ustanovení*

K Á Z A T

1. Slovesa kázat, zvěstovat, vystihují nedokonale původní výrazy. Hlavně sloveso *kázat* pro nás ztratilo původní smysl. Představujeme si promluvu více či méně osobní, více či méně teoretickou a naučnou, která je určena uzavřené skupině stoupenců v chrámovém prostředí. Je to opak toho, co si představovat máme a co původní výraz znamená: hlasatelovo provolání, které zní za bílého dne za zvuku trouby, živé, určité, určené všem, neboť

pochází od samého krále. I *zvěstovat* je příliš slabý výraz. Ve většině případů, kdy jde o poselství od Boha, překládají se tak slovesa odvozená od téhož kořene (z něhož pocházejí i výrazy „evangelium“ a „anděl“), který označuje veřejné a slavnostní prohlášení a měl by být nahrazen výrazem „rozhlášovat“. 1K 11,26: „Smrt Páně rozhlášte, dokud on nepřijde“; „Co jsme viděli, to rozhlášíme“ (1J 1,3); „Ty jdi rozhlášovat boží království“ (L 9,60). Tyto prosté zmínky nám mají zřetelně ukázat veřejnou a univerzální povahu → evangelia, které nechce být naukou mezi naukami, jednou z pravd či řešení na výběr, k dispozici těm, kdo mu z osobních důvodů dají přednost. Chce být prohlášením, jež přichází od krále, je určeno všem a jeho autoritě nikdo neunikne. Ten, kdo káže evangelium, je tím povinen všem, neboť platí pro všechny.

2. „Kázat“ je hlasatel. Kázat znamená *zastávat úřad hlasatele*. Od hlasatele se vyžaduje především naprostá věrnost. Nemá sdělovat své vlastní nápady, nýbrž vyřizovat poselství, jímž byl pověřen. Není tázán na vlastní mínění o různých otázkách, je jen mluvčím toho, komu slouží. Tak je chráněn autoritou, kterou zastupuje, a jeho slovo je vybaveno plnou mocí. Hlasatel sám o sobě není ničím. Vše, čím je, je od toho, kdo ho posílá, a ze slova, jež je mu svěřeno. Dvanáct apoštolů nejde hlásat evangelium z vlastního rozhodnutí, nýbrž proto, že jsou posláni: „Jdouce pak, kažte, řkouce: Že se přiblížilo království nebeské“ (Mt 10,7). Jsou *zplnomocněnci*, pouhými mluvčími. Jejich posláni není založeno na síle či upřímnosti jejich přesvědčení, nýbrž na tom, kdo je posílá, na události příchodu Kristova, na tom, co Bůh učinil. Právě tak jsou nadáni *autoritou* toho, který je posílá. Pavel to říká stejně: „A kterak kázati budou, jestliže nebudou posláni?“ (Ř 10,15). Vyjadřuje tak, že ke kázání nedochází z iniciativy věřícího, nýbrž že je součástí božho záměru, boží cesty na záchranu člověka: Bůh je původcem díla vykopení a zároveň původcem kázání, které je vyhlášené (sr. 2K 5,18). Kázat nehlásá sama sebe. Není náboženským virtuózem, který by strhoval a podmaňoval svou osobností, je služebníkem těch, k nimž mluví kvůli Ježíšovi (2K 4,5). Pavel zajde dokonce tak daleko, že řekne, že málo záleží na čistých či nečistých úmyslech, s nimiž je Kristus kázán, hlavně je, že je hlá-

sán (Fp 1,15—18). To jistě neznamená, že by nezáleželo na životě toho, kdo káže. Kdo žije podle těla, vystavuje — i po kázání druhým — sám sebe zavržen. I kázání samo je životem buď potvrzováno, anebo vyvraceno (1K 9,27; 1Tm 3,1—7; 2Tm 4,5). Protože se kázání děje z božího podnětu, má za předmět boží dílo, jeho zjevení v Ježíši Kristu, je *slovem Boha samého* a má být jako takové přijímáno: „Ten, kdo vás přijímá, mne přijímá, a kdo mne přijímá, přijímá toho, který mne poslal.“ (Mt 10,40); „Kdo vás slyší, mne slyší, a kdo vás zamítá, mne zamítá; kdo pak mnou pohrdá, pohrdá tím, který mne poslal.“ (L 10,16). Ježíš to říká jak pro kazatele, tak pro ty, kdo uslyší jejich zvěst. Pro kazatele, aby byli osvobozeni od vši pochybnosti — ne o své způsobnosti, neboť „kdo jest způsobný k tomu?“ (2K 2,16), kazatel nehlásá své kvality, — nýbrž o pravdivosti svého kázání a jeho naprosté nezbytnosti, poněvadž skrze ně je přece svět přiváděn před samého Boha. Pro posluchače, aby věděli, že nejde o osobní přesvědčení, které by bylo stejně nejisté, jako jsou ti, kdo je předkládají, nýbrž o pravdu, která rozhoduje o jejich spáse či o jejich zavržení (2K 2,14—16). Tak jako Kristus nepřišel na svět, protože byl svět psychologicky či nábožensky připraven jej přijmout, nýbrž protože potřebuje spásu, nepřichází ani kázání k člověku jako vyjádření toho, co člověk už sám vidí a myslí, nýbrž jako výzva, která ho burcuje, aby se poddal Bohu a jeho záměru. Proto: „Kaž Slovo boží, ponoukej včas nebo nevdas!“ (2Tm 4,2); nedej se mýlit sklony, které pokládáš za příznivé, ani ochromit psychologickými stavy, které pokládáš za nepříznivé. Jistěže nelze nedbat na časy a na způsoby — patří ke skutečnosti člověka, jemuž má být Kristus zvěstován, — ale je třeba vědět, že Bůh sám vytváří a zná příležitost (Ko 4, 3—6).

3. *Předmět kázání* je stále týž. Označován je rozdílně a popisován více či méně zřetelně. Ježíš a jeho učedníci káží → *evangelium* → *království* (Mt 4,23; 9,35; L 8,1; Sk 20,25; 28,31), boží příchod ke spasení a konec satanova panování. Kázání provázejí → divy, uzdravování nemocí a zvláště vymítání zlých duchů. Nejsou to dvě souběžné činnosti, nýbrž dvě stránky téhož dění. Jsou nutně spojeny: království přichází a pouta, která člověka svazovala, začínají padat. Ježíšovo → slovo není jenom vyučováním, nýbrž hlásáním události roz-

hodného božího zásahu do dějin (Mt 10,7n). Když Jan Křtitel, Ježíš nebo učedníci káží → *pokání* (Mt 3,1; Sk 10,37; Mt 4,17; Mk 6,12), nejde tu o požadavek mravokárce, nýbrž znovu zase výslovně či nepřímou o hlásání spásy božího díla: nastal čas k pokání, protože království a spása už jsou blízko, jsou už tajemně přítomny. Boží království není skutečností oddělenou od Ježíše Krista, nýbrž přichází v něm a v něm je nutno je rozpoznat (Mt 11,5n; L 7,22n; 11,20). Proto lze říci prostě „kázat *Krista*“ (Sk 8,5; Fp 1,15), což znamená, že kázání zvěstuje, že Ježíš je Kristus, boží Syn, naplnění božích zaslíbení (Sk 9,20). Proto také u evangelisty Jana vystupuje → Ježíš sám jako předmět kázání. *Ježíšova smrt a vzkříšení* jsou ústřední události dění spásy a základní předměty kázání (1K 1,17—25; 15,12—20; Ř 4,25). Zjednodušeně by se dalo říci, že je třeba ukázat, kam to přirozeně povede s člověkem, který zavrhl Boha a kterého se Bůh zřekl. To první je tedy vyhlášení soudu a smrti člověka: když za mne umírá, zjevuje mi Syn mou smrt, hradbu, kterou boží soud postavil do cesty mé touze po životě. V dalším se ukáže, že Ježíš, jehož smrt strhává člověka do smrti, je také tím, v kom pro člověka začíná život darovaný Bohem, život budoucího věku (2K 5,14n; Ga 2,20; Ř 6,5). Kázání lze shrnout i takto: „Zvěstovali ve jménu Ježíše vzkříšení z mrtvých“ (Sk 4,2), což neznamená jen to, že apoštolé ohlašují, že Ježíš byl vzkříšen. Znamená to také, že v něm, jehož lidé ukřižovali, se nám mrtvým, jimiž jsme, zjevuje ve světě život budoucího věku (1K 15,20).

4. *Kázat* znamená *hlásat slovo* (Mk 2,2; Sk 4,29,31; Fp 1,14; Žd 13,7). Nikde v bibli nenarazíme na novodobě znevažování slova narozdíl od skutků či na romantickou nedůvěru vůči slovu oproti citu či mystickému mlčení. To platí i pro pojem → Boha a → zjevení. Bůh není ani cit ani nadšení ani iracionálno (není ovšem ani rozum) — stojí naproti člověku jako protějšek, který ho oslovuje a obrací se k němu jako svrchované Já. Bůh se člověku zjevuje slovem, které není skutečností odvozenou, vychladlou a podřadnou, jak si to představuje citový romantismus, nýbrž zjevením podstaty, skutečnosti samé: Slovo tvoří a zakládá vztahy mezi lidmi. Skrze ně jedno Já podává sebe sama a nechává se poznat druhému. Boží Já lidskému já. Tak je slovo neodlučitelné od skutečnosti. Je nedíl-

nou součástí události spásy stejně jako Kristova smrt a vzkříšení: „Nebo Bůh byl v Kristu, smiřuje svět s sebou, nepočítaje jim hříchů jejich, a složil v nás to slovo smíření (2K 5,19). Bůh zachraňuje skrze Ježíše Krista. Lze ovšem také říci, že zachraňuje skrze kázání (1K 1,21). Vždyť skrze ně je hlášána spásná událost, která je v něm odhalena a mocnou přítomností.

Kázání je slovem *víry* (Ř 10,8). Tím se neříká, že v něm kazatel vykládá svou osobní víru, aby přesvědčil svou ryzostí či vroucností. Křesťanská zvěst se tím prostě staví proti zákonu, který by se dal nazvat slovem skutků (sr. Ř 3,27). Křesťanské kázání nehlásá nic jiného nežli dílo boží v Ježíši Kristu, dílo, které je základem jak kázání, tak víry (1K 15,14). Prohlašuje, že ke spasení je nutné vyznávat Ježíše jako Pána a věřit, že jej Bůh vzkřísil (Ř 10,9) z mrtvých.

CHR. SENFT /přel. B. Vik

KANAÁN → Jména zeměpisná

KNĚŽSTVÍ

Starý zákon

Ačkoli se příběhy patriarchů Abrahama, Izáka a Jákoba nezmiňují o kněžích, lze předpokládat, že Izrael od počátku měl, tak jako jiné národy, své *kněžství*. V Mojžíšově době byl podle Pentateuchu kněžský úřad velmi rozvinutý, avšak toto svědectví je třeba přijímat opatrně, protože popisy kněžství a kultu v knihách Exodus a Leviticus jsou odrazem dění v jeruzalémském chrámu. Mojžíš sám však jako by soustřeďoval ve své osobě trojí funkci či pověření: královské, kněžské a prorocké. Po vstupu do Kanaánu převzal izraelský lid množství místních svatyní, o které pečovali kněží. Jejich úkolem bylo vést obětní obřady a poskytovat odpověď těm, kdo se přišli dotazovat Boha. K tomuto účelu sloužily *urim* a *thumim*, jakési kostky, které kněz nosil v kapse zástěry zvané *efod* (1S 23,9 — nesměšovat se *lněným efodem*, krátkým rouchem, které nosil David, když tancoval před truhlou smlouvy: 2S 6,14, či s *efodem Gedeonovým*, modlou: Sd 8,27). Rozhodnutí sdělené prostřednictvím *urim* a *thumim* se nazývalo *tóra*.

Kněz byl prostředníkem mezi lidem a božstvem, ke kterému lid náležel, a podobně jako *král* (→ služba SZ) býval na znamení mimořádného pověření pomazán ole-

jem (→ pomazání). Kněžský úřad byl dědičný. SZ zná celé kněžské rodiny či dynastie, např. Elího ze Sílo (1S 1—4) nebo Achimelechovu z Nobe (1S 21). Když se David zmocnil Jeruzaléma, stal se pánem města i jeho svatyně, kultu i kněžstva. Určité náznaky dovolují předpokládat, že toto kněžstvo ponechal v úřadě a že představitelem původního kenaánského kněžstva byl Sádoch, zatímco kněz Abiatar byl příslušníkem aronovského rodu.

Jelikož kněz měl co činit s nanejvýš svatým, s Bohem, musel pro zachování své posvátnosti dodržovat řadu předpisů a podrobovat se očistným obřadům. Nesměl být postižen žádnou tělesnou vadou či neduhem (Lv 21,16), měl zapovězeno holit si hlavu a vous (Lv 21,5), dotýkat se mrtvol (21,1). Každá součást kněžského oděvu (podrobný popis Ex 28, viz též → oděv) měla funkci odlišit jeho nositele od světské oblasti a vyjádřit tak jako nápis na zlaté destičce, připevněné ke kněžskému turbanu, že kněz je „zasvěcen Bohu“ („Svatost Hospodinova“, podle K), tj. je Hospodinovým vlastnictvím (Ex 28,36). Do úřadu byli kněží uváděni slavnostním obřadem, jehož cílem bylo potvrdit příslušnost k vydělené oblasti, k posvátnému (Ex 28,41; 29,7; 30,30; Lv 8,12,33).

Kněžství, o kterém bible obvykle hovoří, je spjata s jeruzalémským chrámem. V čele chrámového kněžstva stál velekněz, jehož prototypem byl Aron. Měl po ruce zástupce, správce chrámu, strážce chrámového prahu a velký počet prostých kněží. Nejvyšší moc v civilní i náboženské oblasti však spočívala v rukou krále, kterému chrám patřil. Podle výčtu Židů navrátilých se do Jeruzaléma z exilu muselo být kněží několik tisíc (Ezd 2,36n). Jsou rozdělení do několika tříd: nejprve kněží ve vlastním smyslu slova, seřazení podle rodin. Podřízené funkce zaujímají *levíté*, kteří ostatně s návratem do Jeruzaléma příliš nespíchali. V Babylóně, kde nebyl chrám, těšili se důležitosti a autoritě, kterých by při návratu do Jeruzaléma pozbýli. Podle Ezd 2,40 pouze 74 levítů si přálo opět spatřit síónské hradby. Jejich původ není snadné stanovit. Existenci kmene Lévi lze sotva popřít, nicméně slova *levíta* se časem užívalo jako obecného označení. Není vyloučeno, že levíté byli potomky původních kanaanejských kněží, čemuž by nasvědčovala i zmínka o *cizinci (gēr)* v Dt 26,12; v této souvislosti „*cizinec*“ znamená zřejmě původního obyvatele Kanaánu. Rovněž

je možné, že po Joziášově reformě r. 621 (2Kr 22—23), která začala likvidovat místní svatyně ve prospěch královského chrámu, byly levitům, kněžím z těchto rušených svatyní, svěřovány pomocné funkce v Jeruzalémě. Tato hypotéza by vysvětlovala fakt, že dělení na kněze a levity, které nacházíme u Ezechiele, je neznámé Deuteronomiu. Vedle levitů Ezdráš uvádí ještě pěvce, vrátné a „netinejské“ (zřejmě chrámové nevolníky) (2, 41—43).

Po návratu z exilu dosahoval počet kněží vysokých čísel. Podle Ezdráše jich bylo 6 000 (2,36—39) a Pa se zmiňuje o 24 000 levitů, 4 000 pěvců a 4 000 vrátných (1Pa 23,4—5). Jakkoli jsou tyto údaje legendární, nevylučují skutečnost, že kněží byli pro svou početnost rozděleni do 24 tříd (1Pa 24,7—18) a ujímali se střídavě po týdně služby v chrámě; bydleli mimo město, v kněžských vesnicích poblíž Jeruzaléma.

Kněžím byl svěřen kult, tj. souhrn symbolických úkonů a slovních projevů, jejichž cílem bylo zachovat svatost. Mezi nimi je třeba se zmínit o náboženských slavnostech (→ svátky), které musely být obrovského rozsahu, neboť při nich spolupracovalo všech 24 tříd kněží. V říjnu se slavil velký den smíření, při kterém velekněz (jménem Aron podle Lv 16) vstoupil do svatyně svatých, aby ji skropil krví. Také sabat byl provázen obřady, při kterých kněží hráli důležitou roli. Kult byl soustředěn kolem → obětí, tj. daru Bohu. Jednotliví věřící obětovali buď na důkaz věčnosti, nebo obětí plnili slib daný Bohu, obětovali na odpuštění svých vin nebo obětí podporovali svou prosbu. K těmto obětem se užívalo zvířat nebo rostlin, oleje, mouky, solí, kadidla. Důležitější byly oběti přinášené jménem lidu, jejichž náklad nesl král nebo byl uhrazen z chrámové daně. V obětních rádech podle Lv 1—7 jsou oběti rozděleny do pěti tříd podle účelu, s nímž byly obětovány. Zvláštní obětní rituál u oltáře byl tak složitý, že se neobešel bez pomoci kněží, odborníků na svaté záležitosti. Každodenně byla na chrámovém oltáři vykonávána tzv. věčná oběť („ustavičná“ podle Kralických — viz Nu 28,10.15.24.31 atd.); v Ezdrášově době záležela v obětování beránka bez poskvrny a vady ráno a večer (Ex 29,38—42; Nu 28,3—8). Spolu s ní se obětovala i „suchá oběť“ (rostlinného původu) a úlitba. Po obětním úkonu následoval zpěv levitů a hra na strunné nástroje. Dva kněží zatroubili na trubku (2Pa 29,26—28; Nu 10,1.2.10), lid shromáždě-

děný v chrámu padl tváří k zemi a modlil se. Některé žalmy, jako 24. 48. 81. 82. 92. 93. 94, zpívali levitě pravidelně v určených dnech podle týdenního pořádku. Je pochopitelné, že komplikovaný rituál vyžadoval přítomnost velkého množství kněží, levitů a zřízcenců, zaměstnaných udržováním pořádku v rozsáhlých chrámových prostorech. Jednou z povinností kněží bylo dávat odpovědi těm, kdo přišli do chrámu hledat boží vůli. SZ se nejednou zmiňuje o kněžských věštbách, tzv. orakulích.

Od počátku byli kněží třídou vzdělanců. Tradice, které jsou základem biblického písemnictví, předávaly se v kněžském prostředí, zde se také rozvíjely, obohacovaly i vypracovávaly v jednotlivé bohoslovecké školy. V průběhu staletí byly biblické spisy přetvářeny a znovu vydávány, opět přičiněním kněží. Zajetí v Babylóně, daleko od chrámu, také podnítilo činnost zákoníků, jejichž význam byl v Ježíšově době značný.

Před exilem byly chrám i kněžství závislé na královské moci, se zánikem království se situace změnila. Kněžstvo nabývalo stále větší významu jak v náboženské, tak v politické oblasti a chrám se stal jeho záležitostí. V Ježíšově době tvoří kněžstvo aristokracii, jejíž hlava, velekněz, je roven panovníku.

Jakkoliv nepřijemné světlo vrhají na kněžstvo konflikty mezi Ježíšem a kněžími, je třeba vyzvednout hlavní úlohu kněží při vzniku a zachování posvátných spisů; bez nich by nebylo bible.

G. PIDOUX /přel. M. Rejchrt

Nový zákon

Postoj NZ ke kněžství se může zdát neobyčejně paradoxní. Ježíš Kristus proniká do kultického života svého lidu, nijak nezasahuje do legitimních kněžských institucí staré smlouvy — a za pár měsíců o ně už žádný člen církve nemá nejmenší zájem. Bůh se k lidem už nikdy nepřiblíží tak tajemně — a člověk se slůvku „svatost“ nikdy nebude vyhýbat tolik jako tady. V historii ještě nikdy nebyla přinesena taková oběť, oběť takového dosahu — a přitom se všechna pozornost obrací jen k proroctví. Překvapuje to. Vypadá to dokonce na zlou nespravedlnost. S duchovenstvem je konec — a hle! — ze všech věřících jsou kněží. K vyjasnění tohoto napětí máme k dispozici jen málo textů, ve kterých by bylo nějak zvlášť použito kněžských termínů. Můžeme je snadno sesku-

pit kolem dvou pólů: jednak kolem ep. k Židům a její postavy „nejvyššího kněze“ a potom kolem těch oddílů v epistolách, které se dotýkají „královského kněžství církve“.

1. *Ježíš Kristus, náš nejvyšší kněz.* Autor epistol k Židům svědčí o našem vykopení ve světle kněžských zřízení SZ. Ukazuje nám jejich dovršení a naplnění v jedinečné a dokonalé oběti, kterou přinesl Ježíš Kristus na kříži — a to jednou provždy. Ježíš Kristus se jako nejvyšší kněz vskutku projevil jako *dokonalý prostředník*, dokonalý obětník a dokonalá oběť. Dokonalý prostředník proto, že Syn člověka je vskutku člověk. Byl božím Synem od věčnosti (1,1—4), ale na zemi potvrdil a přivedl toto své synovství k dokonalosti svou naprostou a vítěznou poslušností (5,8—10). Byl opravdový člověk. Projevil svou solidaritu s naším postavením na této zemi tak, že na sebe vzal tělo a krev (2,14—18), že se podrobil zkouškám pokušení (4,15), že vešel až do hlubin utrpení a smrti s křikem a slzami (5,7). Byl *dokonalý obětník*, protože jím byl podle řádu Melchisedechova, tj. tak, že svůj úkol konal pro věčnost a nemusel přitom vcházet do rámce nějaké pozemské instituce (7,1). Byl ustanoven výjimečnou boží přísahou (7,20n). Nepotřebuje nástupce ani náhradníka (7,23—25), protože je věčně živ. Je svatý, nevinný a bez hříchu (4,15; 7,26). Nepovažoval za potřebné obětovat každodenní oběť za své vlastní hříchy. Byl naprosto oddán druhým (v tom je vlastní smysl Ježíšova křtu). Neobětoval také žádnou jinou oběť než sebe samého. V něm se kryje dokonale úřad i dar, kněžství i oběť. Je i *dokonalá oběť nové smlouvy*, byla nabídnuta dobrovolně (7,27; 9,27; 10,4—10), aby pykal smrtí za hřích lidu (2,17). Byl obětí, která jako by byla posvěcena skrze Ducha věčného (9,14), takže jeho oběť je skutečně definitivní a neodvolatelná, tak jako je neodvolatelná sama smrt (9,27). Tato oběť nezapadá do nějakého liturgického cyklu, nýbrž do časové linie, která se nevrací. Kristus umřel na kříži „jednou provždy“ (9,12,26; 10,10,14). Z boží milosti se teď dobrodiní této smrti vztahuje na všechny lidi (2,9).

Kněžství Ježíše Krista je ovšem víc než toto. Pro autora Žd je „sumou toho“ (8,1), že náš nejvyšší kněz pronikl obětí své vlastní krve na přesvaté místo, až na druhou stranu opony. Smrt na kříži a maje-

státní vstup Kristův do nebeské svatyně jsou spojeny v jakési jediné, nejvyšší gesto. Ježíš Kristus je opravdu náš Král, sedící po pravici slávy boží. Je náš nejvyšší kněz. Razil nám cestu a před trůnem se ustavičně za nás přimlouvá (6,19—20; 7,25; 8,1n; 9,11; 10,11n; 12,25). Kněžství Ježíše Krista se tak jeví jako královská cesta, vedoucí k životu. Liší se tím od Zákona a od obětí staré smlouvy, které vedly k smrti. Kristus kráčel před námi a přimlouvá se za nás. V tom je naše naděje.

2. *Královské kněžství církve.* Jako služebníci nové smlouvy jsme tak napříště posvěceni a jednou provždy přivedeni k dokonalosti (Žd 2,11; 10,14,29). Věrou jsme se stali účastníky Krista, který nás uvádí do → odpocinutí božího (4,10), neboť nás už netíží zoufalé břímě obětí, které je třeba stále opakovat, obětí, které vlastně jen obnovují vzpomínku na znovu se opakující hříchy (10,3). Tak jako Zákon znásobil přestoupení, tak upevnilo levítské kněžství otročení hříchu a učinilo z Izraele zajatce čistě tělesné čistoty. Teď však jsme byli ospravedlněni k životu v poslušnosti. Jsme také osvobozeni od obětování jakýchkoli obětí. Kristus je náš jediný kněz, jediná oběť za nás obětovaná. Jsme osvobozeni k životu v chvalách a vděčnosti dítek božích, abychom se cele oddali službě svědectví a díkyčinění (13,15).

V této perspektivě nám vyvstávají jednotlivé oddíly, které k nám hovoří o novém kněžství. Už Ježíš oznámil ve svém slově o jeruzalémském chrámu, že jej postaví znovu. (Viz O. Cullmann, *Les sacrements dans l'Évangile Johannique*, Paris 1951). Ve třech dnech své smrti a svého zmrtvýchvstání postavil vskutku na troskách levítské svatyně nový chrám, tělo Kristovo, svou → církev, → chrám Boha živého (2K 6,16), dům duchovní (1Pt 2,5). A nenajdeme-li v celém NZ nejmenší zmínku o nějaké zvláštní kněžské služebnosti (zachovat rozdíl mezi kněžskými a věřícími, znovuzřídit duchovenstvo a obnovit výkupnou oběť by znamenalo vyprázdňení kříže a popření skutečného zásahu našeho Pána), pak je to právě tento text z 1Pt, který prohlašuje: „Vzdělávejte se v dům duchovní, kněžstvo svaté, k obětování obětí duchovních, vzácných Bohu... vy jste rod vyvolený, královské kněžstvo...“ Je to text, kterému odpovídá

„nebeská liturgie“ Zjevení Janova: „Omyl nás od hříchů našich krví svou a učinil nás krále a kněží Bohu Otci svému... (Zj 1,5—6; 5,10; 20,6). Tím, že se obětoval jako čistá a neposkvrněná oběť, učinil Beránek, který snímá hřích světa, z věřícího lidu lid obětníků. Ale k čemu teď ten „národ kněžský“, jestliže už nebudou obětováni výkupné oběti? K tomu, aby bylo před světem vydáváno svědectví, aby byla vzdávána chvála a konáno kázání o oběti přinesené jednou provždy. Také o stálé přítomnosti Beránka neposkvrněného před božím trůnem. Proč ten „duchovní chrám“ na zemi, jestliže vstoupil Kristus do nebeské svatyně? Protože bohoslužba konaná v nebesích má být až do konce konána i na zemi. Proč to „královské kněžstvo“? Protože církev je kněžské sdružení, přidělené osobnosti Krále a pověřené zvěstovat Kristovo prostřednictvím a panství. Ježíš se přimlouvá a posvěcuje za své (J 17,19). Církev se v Kristu modlí, přimlouvá a v něm je také povolána, aby se posvětila za svět. Kristus se obětoval: Církev je v Kristu určena k tomu, aby se obětovala jako oběť (nemá už k obětování nic jiného než sebe samu). V tom bude záležet živá a svatá obět našich těl, to bude rozumná služba nové smlouvy. (Ř 12,1). Ježíš na sebe na Golgotě vzal všechno vykupitelské → utrpení, → církev má v Kristu na těchto jeho utrpeních podíl. Ne snad, aby je nějak doplnila, protože na kříži bylo naplněno všechno, ale proto, aby až do svého dokonání znala utrpení, které je Kristovu tělu vlastní. Potvrzujeme jimi bolesti posledního času, rození nového světa, svědectví, misie a mučednictví (Ko 1,24). Ježíš sám prolil → krev nové smlouvy. Jeho apoštol může nicméně v Kristu také prolít svou krev jako úlitbu, která posvěcuje viru věřících (Ep 2,17). S obětními výrazy SZ se setkáváme všude, až po sbírky pro jeruzalémský sbor. Pavel tu vidí dvojitý význam oběti našich životů a obecenství svatých. Všecko ovšem jako znamení služby církve: vzájemná pomoc a diakonie jsou pokračováním jejího kněžství ze stejného titulu jako zvyvání a přímluva.

Tak i v době, kdy se pomalíčku dokončuje roztržka mezi rodící se církví a kulturním staré smlouvy (apoštolové se do jeruzalémského chrámu chodí už jen modlit) a v čase, kdy se projevuje, jak mizí veškeré duchovenstvo mezi služebnostmi (→ služba) nového společenství, nacházíme přece

jen v celé šíři nz spisů kněžský slovník, který se týká jak budování církve, tak jejího poslání, ale který nabyt obětí na Golgotě úplně nového smyslu. V tomto zvláštním kněžství církve nejde ostatně nikdy o nic institučního, protože vzešlo ze samého popudu Ducha svatého. Byl to on, kdo učinil z tohoto nově zbudovaného chrámu ve třech dnech svůj přibytěk, a slovo „duchovní“ se tu vrací jako vedoucí motiv všech těchto oddílů. Charakterizuje jak tento dům, tak kněžství, oběti i dary, bohoslužbu (v Duchu a pravdě), chvály, písničky a → modlitby církve. To vše je dílem jednoho a téhož Ducha.

M. BOUTTIER /přel. J. Miřejovský

K R Á L → *Ježíš, Služba SZ*

K R Á L O V Á N Í → *Království*

K R Á L O V S T V Í

Častý výskyt tohoto pojmu v NZ a zvláště u synoptiků, aniž byl kde definován, ukazuje dostatečně, že byl Ježíšovým posluchačům i první křesťanské generaci dobře znám. Jde vsukutku o pojem běžný v apokalyptické židovské literatuře prvního století př. Kr., která jej přejímá ze SZ. Nejen proroci a žalmy, ale i nejstarší spisy staré smlouvy znají „Hospodinovo království“ nebo „království nebeské“ (Nu 23,21; Dt 33,5). Tyto výrazy neoznačují místo nebo oblast božích království (jako to zní i v českém slově „království“), ale spíše skutečnost, že Bůh je král. Označují tedy kralování a panství boží. Toto kralování může být popíráno, neuznáváno nebo zavržováno, ale přesto neexistuje o nic méně jako „boží“ a „nebeské“ království. Znamená to, že není zjevné v tomto světě, kde trvá množství pozemských království. Nicméně „přichází den“, kdy se zjeví plně a kdy království boží nakonec obsáhne všechno stvoření nebeské i pozemské. Tento „příchod“ království Hospodina, který zjeví svou spravedlnost a milosrdenství s mocí a slávou, je spojen (v poexilní literatuře) s příchodem mesiášského krále, Syna Davidova a Syna člověka, jemuž bude dána královská svrchovanost samého Hospodina. Ať už bude způsob a obsah tohoto posledního zjevení královské boží svrchovanosti na konci času jakýkoli, očekávání božích království bylo podstatným rysem naděje Izraele i zbožnosti „bojících se Boha“, o kterých se NZ občas zmiňuje na okraji

židovské pospolitosti. Tato naděje, i když se někdy vyjadřuje bez rozvahy, je ohlaselem kázání Jana Křtitele a Ježíše (srv. L 17,20; 19,11; Mk 12,34; 15,43; také scéna Ježíšova vjezdu do Jeruzaléma, Mk 11,10 par.).

Je tedy jisté, že mluví-li Ježíš o božím království (nebo u Matouše o nebeském království), či o království Syna člověka, mluví o něčem, co je posluchačům důvěrně známo. Věc sama není nová, co však nové je a co tvoří vlastní → evangelium, totiž „dobrou zprávu“, kterou Ježíš oznamuje a kterou ukládá hlásat i apoštolům, je ujištění, že se „naplnil čas“ a že se „království boží přiblížilo“. V četných zprávách, které se vztahují k Ježíšovu kázání, vyjadřují všechna slovesa, jejichž podmětem je království, tento příchod, blízkost, bezprostřednost božího pohybu vstříc lidem a zvláště jeho lidu s úmyslem zjevit svou královskou hodnost (Mk 1,15; Mt 3,2; 4,17; 10,7; L 10,9.11; 21,31). Nyní, říká Ježíš, ten → čas (ten okamžik), o kterém kázali proroci, že „přijítí má“, právě se naplňuje, uskutečňuje, stává se přítomným. Je to právě toto, co činí z království samu náplň evangelia!

1. *Evangelium království.* Tento výraz podává přesně vzato svědectví o jisté *události*: o vyhlášení příchodu království, o zveřejnění na zemi i v lidských dějinách, že Bůh učinil svrchované rozhodnutí zjevit se teď a vykonávat teď svou královskou moc. Boží království není tedy možno chápat jako nějaké „nejvyšší dobro“ nebo ideál, který má člověk hledat nebo kterého má dosáhnout; není to také nějaký stav nebo privilegované místo. Naopak je to boží království, které k člověku přichází a tím mu klade otázku, zda mu náleží, zda je připraven je přijmout a vejít do něho, snést jeho příchod a rozeznat jeho tajemství. Způsob, jímž se království lidem podává, podoba, v níž přichází, je podstatná a především → Slovo. Ježíš káže jako dobrou novinu právě „slovo království“. Kvůli tomu přišel (L 4,43; 8,1; 9,11; 16,16). Toto kázání se děje obvykle v → podobenství, tj. nepřímým způsobem, skrytě, metodou analogie. Příchod božího království je totiž → tajemství, jež proniknout může být dáno jen těm, kdo mají oči k vidění a uši k slyšení (Mt 13,10—17). Ježíš připojuje ke svému kázání skutky: káže evangelium království a uzdravuje, vyhání démony, koná mocné činy, → zá-

znaky, znamení. Tato znamení jsou podstatnou částí vlastní zvěsti, provázejí ji, zdůrazňují ji. Evangelisté výslovně prohlašují, že tato znamení potvrzují to, co bylo božím slovem slíbeno (Mt 8,17). Ježíš to také zdůrazňuje v odpovědi Janovým učedníkům (Mt 11,4—5). Tento text je přímo narážkou na oddily z Izaiáše, které zvláště zřetelně ohlašují příchod Hospodinoва království (Iz 29,18n; 35,5n; 61,1n). Kázání a znamení království dosvědčují tedy skutečnost, že věčné boží království je přítomné a nyní se zjevuje; Ježíši při tom přičítají „autoritu“, která jeho posluchače naplňuje překvapením (Mt 7,29; Mk 1,27). Ježíš odmítá prozradit její původ (Mt 21,23—27), avšak naznačí, že přichází od Boha (Mt 12,25—28). Ježíš dává obzvláště vyháněním démonů najevo, že jeho přítomnost a služba znamenají průlom osvobozující moci Pána, který přichází, aby se ujal svého království ve světě stvoření „poddaného marnosti“. Království boží se tedy objevuje, vystává na obzoru, vzhází „jako semeno vhozené do země“, právě do té země, která byla až doposud vydána panství satanovu, ale nebeský Král je i jejím pánem! Není náhodou, že Ježíš užívá o království takových obrazů jako semeno, světlo, rozžaté lampy, klíčící zrna. Jsou to obrazy, které ilustrují příchod mesiáského krále ve starozákonních prorocích i v žalmech (1Kr 11,36; 2Pa 21,7; Ž 132,17; 119,105; Oz 2,23.24; Jr 31,27; Iz 55,10 atd.). Kázání o přicházejícím království, jež má víra rozpoznat v Ježíšových podoběnstvích a zárcích, se nakonec soustřeďuje na osobě toho, který je zvěstovatelem. Ve skutečnosti není → Ježíš jen kazatelem království, je zároveň jeho nositelem a uskutečňovatelem. Tajemství království je totožné s mesiáským tajemstvím Ježíšovým. Království je tu, protože je tu on, je v této jeho skryté přítomnosti (Mt 12,28). Takový je nejspíš smysl Ježíšovy odpovědi těm, kdo se ho táží, kdy přijde boží království: „Království boží nepřichází tak, abyste to mohli vyzporovat; ani se nedá říci: Hle, je tu, nebo je tam! Hle, království boží je mezi vámi!“ (L 17,20—21). Tento těsný vztah mezi příchodem božího království a Ježíšovou přítomností objasňuje záhadné slovo Mt 11,12: „Ode dnů Jana Křtitele až podnes království nebeské trpí násilí a násilníci po něm sahají“. Lukáš v souběžném textu prostě praví, že království boží „se

zvěstuje“. Obě znění se svým smyslem stýkají, neboť právě zvěst království a jeho přítomnost v osobě toho, jenž je králem, vyvolává sílu víry, vítězné rozhodnutí, jímž se vstupuje do království. Lze tedy říci, že kázáním království káže Ježíš sám sebe. Evangelium není jen poselství Ježíšovo, ale i poselství o Ježíši. Proto je vstup do království zcela závislý na víře v Ježíše Krista:

2. *Vstup do království.* Otázka, zda člověk vejde nebo nevejde do božího království, je ústřední otázkou → kázání evangelia. Toto kázání není jen zaslíbením, vyhlášením, dobrou zprávou o tom, co se stalo, je zároveň také výzvou k pokání a víře: „Naplnil se čas a přiblížilo se království boží. Čiňte pokání a věřte evangelium“ (Mk 1,15). Chápeme-li tyto pojmy ve vztahu k přicházejícímu království, nejsme v rozporu s jejich nejhlubším smyslem: K pokání patří velká proměna, zvrát, obrácení člověka, který se zřiká svého vlastního kralování, stejně jako své vlastní spravedlnosti. K víře patří přijetí a uznání království božího a jeho spravedlnosti. Od té chvíle se ukazuje, že všechny podmínky stanovené pro vstup do království se nezvratně spojují v tento dvojí požadavek: v požadavek → pokání a → víry. Království je dáno těm, kdo na ně čekají, hledají je a usilují o ně jako o svůj jediný poklad; je dáváno „chudým“, tomu, „kdo se pokoří a bude jako dítě“ (Mt 18,4), tomu, kdo se „znovu narodí“ (J 3,3—5), kdo pro ně všechno opustí (Mt 19,28—30) a kdo svolí jít za Ježíšem cestou odřikání a služby (Mk 9,47; Mt 19,12; L 9,60.62). Chudoba, malost, pokora nejsou „ctností“, které by opravňovaly k vstupu do božího království. Jsou znamením a ovocem opravdového pokání a pravé víry, které v lidském srdci probouzí zaslíbení království, samo Ježíšovo slovo. Zde je třeba podotknout, že kázání na hoře, které je často vydáváno za chartu či za nový zákon království, jím skutečně je, a to jako evangelium, které Ježíš nejen kázal, ale i naplnil. Novým zákonem je však opravdu jen pro toho, kdo ve víře a v pokání přijme zaslíbení a milost království a kdo do něj vstoupí. Vstup do království spadá vjedno s pohybem a rozhodnutím víry v toho, kdo je jeho králem. Vposledu tedy je nutno chápat příchod království ve vztahu k osobě a dílu Ježíše Krista. Naplnění královské boží

spravedlnosti Ježíšem Kristem a v něm vede k poslednímu a dokonalému zjevení tohoto „království shůry“, které učiní konec všem časům a všemu očekávání, když sjednotí „všechny věci“ pod žezlem Krále králů a Pána pánů.

3. *Království boží a království Ježíše Krista.* Podle svědectví evangelí je zřejmé, že celé pozemské dílo Ježíšovo směřuje a vrcholí v ústřední události jeho smrti na → kříži a v jeho → zmrtvýchvstání. Vyhlášení evangelia království, oznámení jeho bezprostředního příchodu a projevení nekončí slavným příchodem, uchopením moci či nastolením, nýbrž křížem, na němž umírá Mesiáš, král Izraele. Celé drama Ježíšova díla uprostřed jeho lidu se odehrává kolem tohoto „kamene urážky“ a skály pohoršení“, o niž zapomnou i učedníci. „Syn člověka musí mnoho trpět a potupen býti od starších a předních kněží a zákoníků a zabit býti a ve třech dnech z mrtvých vstáti“ (Mk 8,31 par., 9,31 par.). Protože se Ježíš vydává za Mesiáše, Syna božího, a tvrdí, že je králem království nebeského, je také zavržen a ukřižován jako „král židovský“. Tajemství království nespocívá tedy jen v jeho neviditelné přítomnosti v osobě toho, který je přináší jako slovo a zaslíbení, nýbrž také v tom, že přesahuje hranice Ježíšova pozemského života, který končí a naplňuje se v kříži. Má-li přijít království boží, musí být naprosto a beze zbytku dokonána a zjevena boží → spravedlnost, totiž její vítězství nad nespravedlností tohoto světa. „Království mé není z tohoto světa,“ řekl Ježíš Pilátovi (J 18,36). Aníž nadhazujeme otázku, kdy se toto království zjeví (→ příchod), připomeňme, že v naučení, které dává učedníkům, podřizuje Ježíš toto poslední zjevení království božího výslovně svému vlastnímu slavnému zjevení. Toto jeho osobní zjevení je kladeno zcela za hranici jeho smrti i vzkříšení a je jimi zcela podмінěno. Zpráva o poslední velikonoční večeři a ustanovení večeře Páně (→ eucharistie) je zaměřena nejen k nastávajícímu dokonání oběti kříže, ale také k poslednímu dovršení božího království (Mt 26,29; Mk 14, 25; L 22,16—18). U Lukáše Ježíš v téže zprávě oznamuje, že „uděluje království“ těm, kdo jsou jeho, totiž těm, kdo s ním vytrvali v jeho „zkouškách“ a jsou účastní těla a krve, jež za ně byly dány. Ti budou mít také podíl na nebeské

hostině a zasednou s králem k soudu nad Izraelem (L 22,28—30).

Zde je vhodné zmínit se o rozlišení mezi královstvím božím a kralováním či královstvím Kristovým, které ve svých pracích obzvláště osvětluje O. Cullmann. V textech se vskutku brzy mluví o „království Otcově“ a brzy o království Synově či o vládě Syna člověka (př.: Mt 26,29 a Mt 16,28). Toto rozlišení se netýká obsahu obou pojmů, které vyjadřují stejnou věc, dotýká se však časového rozdílu mezi vládou Kristovou a mezi královstvím. Po dokonání spásy spravedlností kříže vstává Ježíš Kristus z mrtvých, je pak povýšen na boží pravici, vstupuje do své slávy a ujímá se všemohoucí vlády (L 24,26; Mt 28,18). Kristovo království začíná se tedy nanebevstoupením a o letnicích prohlašuje Duch svatý ústy apoštolů: „Bůh učinil Pánem a Kristem tohoto Ježíše, kterého vy jste ukřižovali“ (Sk 2,36). Ježíš Kristus vykonává tedy již nyní královskou moc na nebi i na zemi. To je jistota, která dodává církvi života a tvoří základ apoštolského kázání. Království boží však teprve musí přijít a jeho projevení závisí na přibližujícím se konci časů, který bude poznamenán návratem Ježíše Krista, který přišel a přijde (Sk 1,11). Kázání a oznamování božího království, které bylo již základem Ježíšova poselství, zůstává tedy také poselstvím církve, která dosvědčuje, že Ježíš je Pán.

4. *Království boží a → církev.* Království boží je vskutku předmětem apoštolského kázání (Sk 19,8; 20,25; 28,23). Kázat Ježíše Krista ukřižovaného a zmrtvýchvstalého nebo kázat království boží je jedno a totéž, neboť Ježíš Kristus se stal Pánem právě svou smrtí a svým zmrtvýchvstáním. Víře v jeho jméno se dostává odpuštění hříchů a vstup do božího království. Pavel označuje království často jako → dědictví zaslíbené věřícímu (1K 6,9—10; 15,50; Ga 5,21; Ko 1,13). Také celá etika je zasazena do perspektivy příchodu království zjevením Ježíše Krista a jeho vlády (Ř 14,17; 1Te 2,12; 2Te 1,5; 2Pt 1,11; Jk 2,5; 2Tm 4,1).

Církev je poddána Kristově vládě. Vyznává ji a vyhlašuje. Sama však není božím královstvím. Může je až do konce jenom ohlašovat jako poslední naději svou a celého světa. Církev může v tomto světě od nynějška vyzdvihovat znamení ohlašující nový svět jedině proto, že Ježíš Kris-

tus jedná a vykonává při ní svou moc Duchem svatým (1K 4,20). Současné pánství Ježíše Krista lze poznávat jediné vírou, v očekávání dne, kdy „odevzdá (Ježíš) království Bohu a Otcí“ a kdy „jako poslední nepřítel bude zmařena → smrt“ (1K 15,24nn). Až do tohoto dne nemá církev žádnou jinou „moc“ kromě modlitby: „Přiď, Pane Ježíši!“ (1K 16,22; Zj 22,17.20). A to až do chvíle, kdy zazní velký hlas ze Zjevení, volající: „Nyní stalo se spasení, a moc i království Boha našeho a moc Krista jeho!“ (Zj 12,10; 11,15).

H. ROUX /přel. J. Kvízová

K R E V

1. a) *Krev je → život.* V bibli není krev nikdy jen prostá tělesná látka; je tím podstatným. „Krev oživuje tělo“: to je smysl základních výměrů Gn 9,4; Lv 17,11nn; Dt 12,23. Duše těla je v krvi; duše všelikhého těla je jeho krev. Toto slovo „duše“ nemá vztah k řeckému ontologickému dualismu, kde je duše cizí princip, postavený proti tělu. V biblické antropologii je duše napopak částí těla: „duše“ (krev) „oživuje“ tělo zvířat. Hebrejské slovo „duše“ bychom správně přeložili v těchto oddílech naším slovem „vitalita“.

b) *Krev je život v jeho omezenosti.* Životnost krve není pojímána jako schopnost či záloha, s níž by tělo mohlo disponovat. Prodlužuje se jen potud, pokud je přenášena otcovstvím či mateřstvím (J 1,13). Jen takto je krev *tvůrcem života*. Jakožto charakteristiku lidského druhu (Sk 17,26) zdůrazňuje krev dočasnost života. To je také zvláštní význam výrazu „*tělo a krev*“: beze vztahu ke hříchu, ponevadž i Kristus měl na tělu i krvi podíl (Žd 2,14). Tento výraz staví do protikladu ohraničený lidský život k božskému životu, který je věčný (1K 15,44—50; sr. též Mt 16,17; Ef 6,12; Ga 1,16). V tomto směru zmiňme ještě, že narozdíl od biblické antropologie, v níž → člověk nemá život sám v sobě, vypráví babylónská zpráva o stvoření podle Beroze, že živočichové byli stvořeni ze země smíšené s krví boha Marduka a že tak mají přirozený podíl na životě božském.

c) *Krev je život omezený → smrtí.* Vidíme-li rozlitou krev, znamená to, že nějaká bytost přišla o život, že tu jde o smrt (Gn 37,31nn), obvykle násilnou (Mt 23,30.35). Proto znečišťuje krev vytekla

v případě menstruačního výtoku (Lv 15,19nn; Ez 22,10) a vraždy (Nu 35,33nn).

Voda proměněná v krev (Ex 7,14nn; Zj 8,8n) znemožňuje život. V eschatologii je krev vždycky znamením smrti a nenapravitelných neštěstí (měsíc proměněný v krev: Jl 2,30n; krvavé hostiny v den soudu: Ez 39,17nn, atd.; sr. na jiné rovině 1K 11,27 a 30).

Protože tedy má život své sídlo v krvi, je Bůh, Pán života, jediným *Pánem krve*, ta je zasvěcena jenom jemu. Člověk s ní nemůže volně nakládat. Plynou z toho tři zákazy a používání krve jenom při obětech (sr. 2 a 3).

2. a) *Zákaz požívání krve* nebo krvavého masa platí ve SZ bez výjimky a trestá se smrtí. Nejde tu o zdravotní předpis. Chtít rozmnožit svou životnost požíváním krve živočicha, je zásah do práv Boha, jediného dárce života (Lv 3,17). Zákaz platí také pro pohany (Gn 9,4; Lv 17,12nn). Ukládá povinnost nechat vykrváčet každé zvíře určené k snědku a *přikrýt jeho krev prachem* (Lv 17,13).

V NZ se tento zákaz vyskytuje mezi pravidly uloženými křesťanům pohanského původu v Antiochii. Děje se to však pouze z lásky k Židům (Sk 15,19—21), poněvadž Kristus se stal Pánem živých i mrtvých (Ř 14).

b) *Zákaz prolít krev jiného člověka.*
SZ. — Vražda není vina proti mravnosti, ani křivda způsobená oběti nebo společností. Je to zásah do božího práva (sr. Gn 9,5—6). Proto žádá Bůh počet z prolité krve a mstí je: vůl, který zabil člověka, je ukamenován jako vrah; další náhrada škody se nepožaduje (Ex 21,28). V případě záměrné vraždy padá prolitá krev povinně na hlavu vraha (Ex 21,12). Bůh ukládá „mstiteli krve“ *přikrýt nevinnou krev* krví vražedníka (Nu 35,31nn). Mstítel přikrývá hlas krve, tj. jeho duši: Gn 4,10; Jb 16,18, 27,8—9). Plní tak náboženskou povinnost, která je později svěřena vrchnosti (Ř 13,4). To je největší zásada Ex 21,23. V případě neúmyslné vraždy bude vražedník, který propadl smrti a uteče se do jednoho z útočištných měst, zproštěn viny smrtí velebně, který tak *přikryje* jeho vraždu (Joz 20,6).

NZ. — Zákaz trvá (Mt 5,21nn). Stejně tak jistě i trest (Sk 16,6). Pokud jde o křesťanské mučedníky, je všečen zájem zaměřen na Ježíše: hlas jejich krve je *přikrýt hlasem jeho krve* (Žd 12,24; Sk

6,9—11; srovnej se 7,14). Hrozná věta „krev jeho na nás i na naše děti“ má být napříště chápána ve světle modlitby „Otče, odpusť jim, neboť nevědí, co činí“.

c) *Zákaz obětovat krev démonům.* Proto smí být krev vylita pouze před svatyní na boží oltář (Lv 17,3nn; Ž 16,4; 106,38).

3. a) *Krev jako nástroj smlouvy mezi Bohem a lidem.*

SZ. — Ex 24 podává zprávu o obřadu sinajské smlouvy. Krev obětovaných zvířat je vylita zpola na oltář (stůl Hospodinův), zpola na lid. Když byly přijaty závazky, zřizuje tato krev mezi Bohem a Izraelem *svazek společného života*. Porušit → smlouvu by tedy znamenalo postavit se na odpor životu, který člověk sdílí s druhým účastníkem. SZ činí narážky na toto pouto krve, když představuje Boha jako Otce dítek Izraele (sr. Za 9,11; Ex 4,24—26).

NZ. — Nová smlouva zaslíbená v Jr 31,31—34 je zpečetěna v Ježíšově krvi na kříži. Jako věčná smlouva (Žd 13,20) nebude porušena. Její účinnost bude lepší než účinnost první smlouvy (Žd 8,6). Bůh uskutečňuje krví svého vlastního Syna mimořádné *společenství života* mezi sebou a lidmi, které tak činí „účastníky své vlastní přirozenosti“ (2Pt 1,4) a svého vlastního bohatství: Žd 9,15nn činí narážku na slovo „smlouva“, jež v lidové řečtině znamená závěť, a podtrhuje tak platnost převodu božího dědictví na lidi v důsledku smrti Syna, legitimního dědice.

Bylo by ještě možno k tomuto pojmu smlouvy připojit → smíření a → pokoj, kterých je nabýváno Kristovou krví mezi Bohem a lidmi (Ř 5,9—10; Ko 1,20) a mezi Židy a pohany, kteří se stali bratry účastí na těžé krvi smlouvy (Ef 2,13).

Zde by mělo své místo učením o vykoupení krví (Sk 20,28; Žd 9,14; 1Pt 1,18—19). „Vykupitel“ označuje ve SZ nejbližšího příbuzného, který má předkupní právo na nějaký předmět či osobu. Podobně rozvazuje Kristus pouto, které marně svazovalo lidi s jejich otci. Kristus, který se stává naším starším bratrem, nás uvádí do rodiny svého Otce.

b) *Krev používaná při → obětech.*
SZ. — V rámci sinajské smlouvy je krev svátostný prvek určený k napravování smlouvy ustavičně poskvřňované hříchy Izraele (Lv 16,15).

Krev prolévána všeka či po částech ještě za tepla (tj. živá) na rohy oltáře

představuje oběť, kterou je Bohu věnován život oběti, jež byla předchozím vzkládaním rukou ztotožněna s obětí. Její úloha a její účít jsou vymezeny v Lv 17,11: „Já pak oddal jsem vám ji (krev) k oltáři, k očišťování duší vašich“. Ačkoli etymologie slova „očišťování“ je nejistá, je vhodné myslet při ní na hebrejský kořen *prikrýt*. Jako při vrazdě (sr. 2,b), jsou hříchy Izraele přikryty krví oběti, a tak jsou → očištěny. To je smysl → slavnosti smíření (Lv 16), při níž jsou hříchy celého roku přikryty před Bohem krví kozla. Stejně očišťovali malomocného, poskvrněný dům (Lv 14), oltář nebo velekněze (Lv 8). Pro toho je očišťování zřetelně určeno jako příprava posvěcení k službě Bohu.

NZ. — Žd 9,22 připomíná tuto základní službu krve, krev podle Zákona očišťuje téměř vše. Nejde tu o svébytný princip, nýbrž o řád vydaný Bohem pro krev, jež působí vpravdě očištění od hříchů, pro krev Kristovu. Očekávající pokropení krví, měli Židé slavit s největší vážností krvavé obřady Zákona. Pro lidi měly výchovný smysl, vzhledem k Bohu působily smíření odkazem na Kristovu krev (Žd 9,8nn). Toto očištné dílo Kristovy krve (odpuštění hříchů) se v NZ objevuje často (Ř 3,25; Ef 1,7; Žd 9,12; 1J 1,7, 2,2; Zj 1,5). Toto odpuštění hříchů, vykonané jako jedinečné dílo jednou provždy a pro všechny, posvěcuje věřící k službě Bohu (Zj 5,9; Žd 13,12, 10,29), ke kněžské službě církve (Sk 1,5—6) a ke vstupu do svatyně svatých před boží tvář (Žd 9,24, 10,19).

4. *Krev a → eucharistie.* a) *U synoptiků a v 1K 11.* Věřící jsou drženi ve smlouvě krve kříže účastí na kalichu. Tato eucharistická krev jim zprostředkuje potřebnou nápravu smlouvy, zachovává a utvrzuje je v odpuštění jejich hříchů. Poznamenejme, že formule Matoušova a Markova jsou přetiskem formule z Ex 24,8.

b) *V 1K 10,16.* Společnost Kalicha představuje obecenství s Kristovou krví rozlitou na oltáři → kříže na usmíření hříchů.

c) *U J 6,53—57.* Eucharistická náražka je tu zřejmá. Výraz „pít krev“, který je pro Žida zcela pohoršující, je nutno porovnat s 1Pa 11,19, kde vyvolává myšlenku smrti. Má-li být krev pita, musí být nejprve vylita. Avšak „vylévaná krev“ zde nenaznačuje pouze, že Kristus ztrácí život, nýbrž že svůj život dává. Tato krev je tedy obživující pro ty, kdo ji pijí. Je

„právě nápoj“, to jest nápoj, který uhašuje žízeň pro život věčný. Kristova krev, nositel jeho života jako života Syna, působí zrození dítek božích. Lidská krev to nedokáže (J 1,13; sr. 1. b).

Je také možné, že je tato dvojitá zmínka o těle a krvi narážkou na obětování velikonočního beránka (Ex 12,7—8), jehož maso sytí a jehož krev chrání před smrtí (sr. J 1,29,36; Zj 5,12).

d) *U J 19,34 a J 5,6.* Jen Janovi slouží krev k charakterizování eucharistie. Všechnu svátostný realismus svatého Jana je podřízen dílu kříže. Eucharistie již nesmí být zanedbávána stejně jako křest. V podobenství vody, představující křest, a krve (ne vína), představující eucharistii, je zdroj pozdější svátostné hierarchie.

Řeč o „krvi Kristově“ není formule, kterou by bylo možno zaměnit s druhými. V NZ ukazuje na lidství Kristovo; skutečnost jeho smrti i smrti druhých lidí; jeho násilnou smrt; skutečnost, že tato smrt je především svátostný akt, kterým uzavírá Bůh smlouvu, odpouští hříchy, posvěcuje, působí vykoupení a dává svůj život.

A. LELIÈVRE /přel. V. Sláma

KRISTUS → Ježíš, Pomazání

KŘEST

1. Působení Jana Křtitele zahajuje nový oddíl dějin spásy: připravuje příchod Páně, ohlášený proroky (sr. Mk 1,22nn par.; L 1,14nn; J 1,31). Jeho působení je mezníkem, který vyznačuje rozhodný obrat v dějinách (sr. Sk 1,22; 10,37; 13,24). Proto se také nelze divit, že vedoucí jeruzalémské kruhy mu poslaly dotaz, zda je on Kristus (J 1,19nn). Bylo vskutku třeba zvláštního pověření od samého Boha k tomu, aby bylo možno se odvážit uplatnit na dětech Abrahamových (L 3,8) křest, který Židé po několik pokolení udělovali těm, kdo se obrátili na víru Izraele (sr. Mt 21,25nn par.), a také k tomu, aby bylo možno odvážit se tvrdit, že přijetím takového křtu člověk naplňuje boží úradek (L 7,29nn). Nedávná bádání skutečně prokázala, že Janův křest nemá svůj původ v obřadných očišťováních, jaká znala téměř všechna náboženství Blízkého východu a jež konaly některé židovské skupiny. Janův křest je naopak křest nově obrácených, uplatněný i při samotných Židech. Hledaly se různé důvody pro vysvětlení toho, co Jan rozuměl křtem, který uděloval.

Byl to křest jednorázový, ponořením, spojený s mravními závazky (sr. L 3,1—18). Nejpravděpodobnější důvod je v představě, kterou znají rabíni a kterou uvádí svatý Pavel, že pro přijetí božího zákona a pro dosažení zaslíbené země musel být lid „pokřtěn v Mojžíše v moři“ (1K 10,1—2). Křest přistouplých měl tedy pravděpodobně sloužit k tomu, aby také oni *dobatečně* prošli Rudým mořem. Přitom podle značné části židovského podání jsou události vyjití z Egypta předobrazem událostí posledních: ohlašují, co se stane v okamžiku příchodu věčné spásy. Jan tedy křtí proto, aby „postavil Pánu — jehož příchod je blízky — lid hotový“ (L 1,17). Shromažďuje na → poušti (Mt 3,1) mesiášský lid křtem pokání (Mt 3,6 par.; Sk 19,4) a odpuštění (Mk 1,4), který je naplněním přechodu Rudého moře. Je to křest pouhou → vodou (Mt 3,1 par.), tj. očišťuje (sr. Ez 36,25), soudí (Gn 35,7nn) a dává naději (Iz 35,7). Připravuje na spásu, ale ještě jí nepůsobí, činí pouze tečku za stavem věcí, který Bůh odsuzuje, ale ještě jej nenahrazuje → královstvím božím, znamená konec přítomného věku, ale nepočíná věk přicházející. Proto Jan Křtitel není ještě pod novou → smlouvou (Mt 11,9—15).

2. Ježíš sám se podrobil Janovu křtu (Mt 3,13nn par.; sr. J 1,32nn), ne proto, že by ho byl potřeboval pro svou osobu, nýbrž aby naplnil všechnu spravedlnost (Mt 3,14n), tj. aby se ujal svého úřadu Syna či → služebníka božího (Mk 1,10 = Iz 42,1), jehož úkolem bylo být jedno s lidem a vzít na sebe jeho hříchy (sr. Iz 53). V tomto smyslu je křest Ježíšův přípravou na jeho smrt na → kříži, kterou ostatně výslovně nazývá křtem (Mk 10,38; L 12,50): jeho křest ho činí beránkem božím (J 1,29 až 34). Proto první tři evangelia od křtu Ježíšova ukončují Křtitelovu činnost a dokonce ustanou s každou zmínkou o křtu až do chvíle, kdy podle předpovědi Jana Křtitele Ježíš bude křtít Duchem svatým (Mt 3,11 par.; J 1,33). — V evangeliu Janově je určité kolísání (sr. J 3,22nn; 4,1nn), ukončené však stejným bohoslovným závěrem (J 3,30). Chvíle křtu Duchem svatým mohla však nadejít pouze až tehdy, když Ježíš nesl a přenesl boží soud nad hříchem světa (sr. J 7,39), to jest až po jeho zmrtvýchvstání (sr. Sk 1,5; 11,16): ostatně příkaz křtít dává Pán svým učedníkům až po velikonocích (Mt 28,19n). Ode dnů Janových až do velikonočního rána

všecko, co křest znamená, bylo tak či onak soustředěno v Ježíši, jehož život, jak praví vyznání víry, byl jediným utrpením.

3. Od letnic plní církev příkaz, že má křtít (sr. Sk 2,38—41), a Nový zákon si neumí představit člena církve, který by nebyl pokřtěn (sr. Sk 8,12,36; 9,18; 10,44nn; 16,15,33; 19,5; Ř 6,3 atd.). Je tento křest křtem Janovým nebo nový? Je to jistě křest nový (sr. Sk 19,1nn), a přece podobně jako Janův je to křest jednorázový (sr. Ef 4,5), *křest vodou* (sr. Sk 8,36; 16,13nn) a křest pokání na odpuštění hříchů (Sk 2,38). Jako Janův je i tento křest pro pokřtěného znamením, že přítomný věk učinil úpadek, je souzen a odsouzen. Avšak narozdíl od Janova je křesťanský křest také *křtem Duchu*, to jest nejenže pro křtěnce znamená konec přítomného věku, nýbrž uvádí jej již do věku přicházejícího, jehož závdavkem je Duch (2K 1,22; 5,5). Křesťanský křest jako křest vody a Duchu svědčí mocně o protimluvném postavení církve, v níž se setkává svět, který odchází, se světem, který přichází. Je to postavení, které ve světě prvního Adama činí z církve znamení skutečné přítomnosti světa Adama nového (→ Ježíš Kristus; čas). I když mnohdy chvíle křtu vodou a okamžik křtu Duchem nespádají vjedno (sr. Sk 10,44nn), jedná se přesto o dvě doby téhož křestního počínu (sr. J 3,5). (Vyprávění o obrácení Samaritánů, kteří byli sice pokřtěni Filipem, ale nepřijali ještě Ducha svatého, jenž jim byl potom udělen Petrem a Janem, kteří právě kvůli tomu přišli z Jeruzaléma (Sk 8,4—17), má bez pochyby zdůraznit spíše sjednocení nové církve v Samaři s církví apoštolskou v Jeruzalémě, nežli vyznačit rozdíl mezi křtem pouhou vodou a křtem Duchu. Má-li tento záhadný oddíl bohoslovný hrot, pak jím není protiklad dvou křtů, nýbrž myšlenka, že jen → apoštolé mohou udílet křest v jeho plnosti.)

4. Tak závažný jev, jako je křest, musel dát záhy zrod křestnímu bohosloví (sr. Žd 6,2, kde „křty“ pravděpodobně označují křest křesťanský a protikladný Janovu či obdobným obřadům konaným v pohanství). V mezích kanonických Písem obsahuje křestní bohosloví tyto hlavní prvky, které tu vypočítáme bez věcného uspořádání:

a) *Křest je podstatně dílem Boha*, Otce (sr. Sk 2,41), Syna (sr. Ef 5,26) a Duchu svatého (sr. 1K 12,13). V jeho jménu je

vysluhován (Mt 28,19). To znamená, že tím, kdo ve křtu jedná a dává mu jeho důstojnost, není na prvním místě křtítel ani křtělec, nýbrž Hospodin. Proto — v případě křesťanského křtu (sr. Sk 19,1nn) — bylo by jeho opakování rouháním (sr. Ef 4,5).

b) *Křest prostředkuje účinky Kristovy smrti a vzkříšení.* To je ústřední učení Nového zákona o křtu. V něm a skrze něj se stává pravdou, že Ježíš zemřel za hříchy křtěného a vstal z mrtvých pro jeho ospravedlnění (Ř 4,25). V utrpení Kristově je předjímka posledního soudu: boží hněv a zlořečení vzpurnému světu dopadly na samojediného Krista na kříži, aby je nesl a přenesl (2K 5,21; Ga 3,13), a velikonočního rána se Ježíš stal prvním zmrtvýchvstalým (1K 15,20). Konečný osud světa se předjímkou odehrál na Golgotě a v zahradě Josefa z Arimatie. Křest má tu působnost, že činí platným tento konec našeho světa i tento nový počátek světa božského: pro každého pokřtěného je křest svátostnou předjímkou jeho konečného osudu. Avšak tato předjímka jednotlivého člověka je možná jen proto, že je vložena na účet všelidské předjímky posledního soudu, která se uskutečnila ve smrti a ve vzkříšení Ježíše Krista. Proto se křest vysluhuje ve jménu Ježíšově (Sk 2,38; 8,16; 10,48; 19,5; sr. 1K 1,13nn), což znamená (výraz „ve jménu“ je technický termín, např. pro převody na bankovních účtech), že je vysluhován na základě zástupné smrti a zástupného vzkříšení Kristova a s odvoláním na ně. Odtud rozumíme, proč svatý Pavel může tvrdit, že křest (baptisma = ponoření) smáčí a vnořuje do smrti Kristovy, pohřbívá s Kristem a křísí s Kristem (Ř 6,3nn; Ko 2,12). Proto praví, že se pokřtěný svým křtem a ve svém křtu stává jedním kmenem s Kristem (Ř 6,5), a proto je pokřtěný — s Kristem — již mrtev hříchu a živ Bohu (Ř 6,11). Nedávné bádání dokázalo, že tento podivuhodný způsob myšlení není obrazný ani symbolický, nýbrž vyjadřuje skutečnost, že ve svém křtu a svým křtem umírá pokřtěný s Kristem a vstává s ním z mrtvých. Jeho život tělesný končí a duchovní začíná. Křest tedy úplně převrací náboženské a mravní postavení člověka. Vztahuje totiž na jednotlivce, co právem platí pro celý svět, že v Ježíši Kristu, který umírá a vstává z mrtvých, má padlé stvoření svůj konec a nové stvoření svůj začátek. Avšak — a to je třeba také zdůraznit — jestliže křest usmrcuje a křísí, ten, kdo se z křestní vody vynořuje, je to-

žný s tím, kdo byl do vody pohroužen (→ nový), tak jako Vzkříšený je totožný s Ukřižovaným (sr. L 24,38n). Křest neporušuje totožnost pokřtěného, je možno u něho ještě mluvit o jeho „dřívě“ v protikladu k jeho „nyní“ (sr. Ef 5,8 atd.).

c) *Takto vstupuje pokřtěný křtem v Krista ukřižovaného a oslaveného* a Kristus se stává jeho životem (Ř 14,7n; Ga 2,20; Fp 1,20). Od nanebevstoupení se však Ukřižovaný a Vzkříšený projevuje a je přítomen v → církvi. Proto křest připojuje k církvi (Sk 2,41) nebo vede do církve (1K 12,13; Ga 3,27n). Jako si nemůžeme představit členy církve nepokřtěné, nemůžeme si o nic méně představit pokřtěné, kteří by se uvědoměle nestali věrnými členy církve. Tím, že křest připojuje nového člena k církvi, která je místem, kde se zná, vyznává a prožívá porážka ďáblova, znamená každý křest vítězství nad mocí Zlého.

d) *Křest je nové zrození* (J 3,51), obrodná lázeň (Tt 3,5), která ze syna tělesnosti činí dítě boží (J 1,12n). Proto musí pokřtěný dokázat platnost svého křtu novým životem (Ř 6,8nn; Ko 3,1—15; Žd 10,19—25; sr. 1K 10,1—14). První list Janův tuto skutečnost velmi zdůrazňuje a tvrdí, že ten, kdo se narodil z Boha, činí spravedlnost (2,29), umí milovat (4,7), nehřeší již (3,9; 5,18), vítězí nad → světem (5,4; sr. 5,1—13). Svatý Pavel říká totéž, když prohlašuje, že pokřtěný oblékl Krista (→ oděv) (Ga 3,26nn).

e) *Křest je podmínkou vstupu do božského království* (J 3,5) a dokonce je možno říci, že zachraňuje toho, kdo se mu podrobí (1Pt 3,21). Podobná prohlášení v Novém zákoně mohou postrádat věroučnou opatrnost: Nicméně by musel vyvinout velkou vykladačskou akrobacii ten, kdo by chtěl popřít úzké a velmi skutečné pouto, kterým Písmo váže spásu a křest (sr. také Mk 16,16; Sk 22,16; 1K 6,11; Tt 3,5). To je důvod, pro nějž apoštolové (viz) zdvojnili svou opatrnost v udílení křtu. Je možno se ptát, zda neopatrnosti v udílení křtu nevyvstávají tam, kde z opatrnosti v učení o křtu se projevuje snaha popřít nebo znevážit skutečnost vztahu mezi křtem a spásou.

f) V rozporu s Mt 28,19 říká svatý Pavel že nebyl poslán, aby křtil (1K 1,17). Avšak to, co víme o činnosti apoštola pohanů (sr. Sk 16,15.33; 18,8; 19,1nn; 1K 1,14nn atd.), nám brání v tom, abychom vyvozovali něco navíc z oddílu, který chce pravděpodobně jen říci, že svatý Pavel v kaž-

dém městě nejprve pokřtil první křesťany a ty potom pověřil, aby křtili ty, kteří byli církví přidáni později. Tak např. v Korintě z těch, o nichž se apoštol zmiňuje, že je pokřtil, Krispus byl první obrácený Žid (sr. Sk 18,8) a rodina Štěpánova je nazvána zase „prvotínami Achaje“ (1K 16,15), což bezpochyby označuje první obrácené pohany. Tento výraz, který pochází z jazyka obětního, umožňuje předpokládat, že svatý Pavel mluví o křtech, které koná, když říká, že je „služebníkem Ježíše Krista mezi pohany, sloužce evangelium božím, aby byla obětí pohanů věčná, posvěcena jsoucí skrze Ducha svatého“ (Ř 15,16). V tomto pojetí by pro toho, kdo křtí, byl *křest způsobem, jak Bohu obětovat*, to jest zasvětit mu a věnovat *ty, kdo již nechťejí žít sami pro sebe, nýbrž pro jeho slávu*.

5. Avšak křest nevzbudil jen usilovné přemýšlení bohoslovné, vyžádal si i opatření kázeňská, z nichž je možno zmínit se o těchto:

a) Aby nic nestálo křtu v cestě (Sk 8,36; 10,47; 11,17; sr. Mk 10,14 par.), vyhlíží se boží znamení, které by umožnilo církvi poznat, že vysluhování se děje podle boží vůle. Tímto znamením je buď vyznání křesťanské víry z úst toho, kdo o křest žádá (sr. Sk 8,13.36n; 16,14n.33n; 18,8; Mk 16,16 atd.), anebo dar Ducha svatého (Sk 10,44nn). Tato víra nebo dar Ducha dávají najevo, že Bůh chce vskutku způsobit, aby tito uchazeči o křest měli užitek ze smrti Kristovy. Zároveň opravňují naději, že tito uchazeči nezvážejí snad hříšným životem křest, o který žádají.

b) Avšak znamení, kterým je např. víra uchazečova, může platit také pro ty, kteří podle práva Písem podléhají jeho pravomoci, to jest pro jeho → rodinu či pro jeho dům. Víra hlavy rodiny je tedy zárukou, která umožňuje doufat, že bude umět udržovat své lidi v kázni a v poslušnosti Pánu (Ef 6,4). Proto se několikrát setkáváme s celými rodinami přijatými ke křtu (sr. Sk 10,24.48; 16,15.33n; 1K 1,16). Kdo v těchto oddílech nechce vidět oprávnění ke křtu dětí — zajisté za podmínky, že hlava domu má živou víru —, musí zavrhnout učení Písem o jednotě rodiny (ve staré smlouvě právě tato jednota rodiny opravňuje také → obrázku malých Židů a je známo, že svatý Pavel činí v nové smlouvě křest obdobou obřizky, Ko 2,11n).

c) V Korintě se někteří křesťané dávali zástupně křtít za zemřelé, kteří neměli

příležitost slyšet evangelium, a tak je chtěli učinit podřílníky na užitku ze smrti Kristovy (1K 15,29n). Cílem takového křtu bylo dát těmto mrtvým naději na vzkříšení k spáse. Zvláštní je, že svatý Pavel toto počínání neodsuzuje, což nám umožňuje posoudit věcnost jeho učení o křtu. Jestliže se tento postup v církvi nerozšířil, ba dokonce úplně vymizel, pak bezpochyby proto, že zavládla jistota, že od sestoupení Kristova do pekel je evangelium zvěstováno také těm, kteří za svého života neslyšeli křesťané zvěstování (sr. 1Pt 4,6 → smrt).

d) Není možno pokřtít se sám. Vždy nás musí pokřtít někdo jiný. Kdo však má právo udělit platný křest? Zdá se, že tato otázka natolik zaměšnávala církve v Korintě, že vyvolala roztržky (sr. 1K 1,12nn). Poznamenejme k tomu nejprve, že v Novém zákoně nikdy křest nevysluhuje žena. Potom si připomeňme, že vyprávění o křtu Samaritánů (Sk 8,4—17) má, jak se zdá, ukázat, že křest v plnosti mohou udělovat jen zástupci s přímým Ježíšovým pověřením. Snad je k nim třeba přidat služebníky sborů spojených s jeruzalémským, jako byl Ananiáš, který pokřtil svatého Pavla (sr. Sk 9,13n; 18,21). Avšak nic nedovoluje domnívat se, že by křest, kterým Filip posloužil etiopskému dvořanu, nebyl snad plně platný (Sk 8,36n); a povšimneme si také, že Kornelia a jeho dům nepokřtil svatý Petr, nýbrž že nařídil, aby byli pokřtěni (Sk 10,48). Dal tento příkaz jednomu z bratří ze sboru v Joppen, kteří ho doprovázeli (Sk 10,23)? (Srovnej, co bylo řečeno výše o Pavlově obyčeji dávat prvním obráceným vykonávat další křty v městě.) Těchto několik údajů o právu křtít dovoluje říci jen toto: rodící se církev si byla vědoma, že se tu může skrývat otázka zároveň bohoslovná i kázeňská.

J.-J. VON ALLMEN /přel. A. Mikolášek

K Ř Í Ž

Tento trest orientálního původu — ukřižování — přejali Římané pravděpodobně od Kartaginců. Byl původně určen pro otroky, ale trestali jím také odsouzené z provincií. Kříž, který měl nejčastěji podobu písmene T, nebyl vysoký, jen tak, aby se nohy trestance nedotýkaly země, když jeho ruce byly upevněny provazem nebo hřeby k příčnému břevnu (*patibulum*). Zájem novozákonních autorů o kříž není archeologický ani historický, ale výlučně christo-

logický. Mluví-li o kříži, mluví o kříži Ježíše, Krista, Syna božího.

1. *Kříž Ježíše Krista.* Zvěst o utrpení Páně v synoptických evangeliích (Mk 8,31; 9,31; 10,32 par.) spojuje Kristovu smrt s božským plánem, podle něhož Mesiáš, kterého představitelé Izraele vydali pohanům, nemá zemřít židovskou popravou ukamenováním, nýbrž římským trestem na kříži (Mt 20,19). Pilát chtěl Ježíše propustit, protože se mu nezdálo obvinění zdůvodněné, ale lid, pobouřený kněžskými vůdci, žádal si jeho smrti volaje: „*Ukřižuj ho!*“ (Mk 15,13n par.) Když se Pilát marně pokusil prosadit svou vůli, poslal Ježíše na kříž, dav ho předtím ve své přítomnosti zbičovat (Mk 15,15). Je pochopitelné, že Ježíš, vyčerpaný tímto předběžným trestem, neměl sílu nést svůj kříž, jak bylo zvykem, a že se ukázala nutnost vyzvat kolemjdoucího Šimona Kyrénského, aby nesl kříž místo něho (Mk 15,21 par.). Jan v tomto bodě upravuje synoptické podání slovy, že Ježíš nesl svůj kříž sám (19,17), pravděpodobně proto, že nemohl sladit onu docela lidskou slabost, kterou synoptická tradice ještě Kristu přiznávala, se suverénním majestátem, kterým je Ježíš ozdoben v jeho evangeliu. Všecka hrůza Ježíšova ukřižování na Golgotě (Mk 15,22 par.) je obsažena v oněch prostých slovech: *a ukřižovali ho* (Mk 15,24 par.). Po jeho boku z obou stran byli ukřižováni dva lupiči. Nebyli to patrně hrubí zločinci obecného práva, ale teroristé, od nichž chtěla okupační mocnost krajinu vyčistit (Mk 15,27 par.). Ten, jehož označoval na kříži upevněný nápis (*titulus*) za *krále židovského* (Mk 15,26; Mt 27,37; J 19,19), umírá tedy mezi dvěma zélóty, zastánci přímé akce, kterou vždy zavrhoval (Mk 12,13—17; Mt 26,52). Posměch přítomných, nufících krále Izraele sestoupit s kříže, aby v něho mohli uvěřit (Mk 15,29nn; Mt 27,39nn), je výsměchem ukřižovanému Mesiáši, který sám sebe nemůže zachránit. Dovršuje míru jeho potupy. Podle Jana (19,25) byla u kříže Ježíšova matka Marie s učedníkem, kterého Ježíš miloval, a Ježíš je před svým skonek svěřil jednoho druhému. Dle čtvrtého evangelia, které nechává Ježíše zemřít v den a hodinu oběti velikonočního beránka, požádali také Židé Piláta, aby nenechával těla ukřižovaných viset na křížích, aby země nebyla znečištěna jejich přítomností v sobotu, která byla dnem velkého svátku (J 19,3; Dt 21,23). Evangelijní

vyprávění o utrpení staví historika před řadu obtížných problémů. Sám fakt Ježíšovy smrti na kříži však lze pokládat za historicky nesporný. Apoštolské vyznání brání slovy „*trpěl pod Pontským Pilátem*“ každému pokusu proměnit evangelium v nadčasovou gnosi poukazem na historičnost božího zjevení v Ježíši Kristu.

2. *Před křížem Ježíše Krista.* Výrazy „kříž“ a „ukřižovat“ se krom evangelií vyskytují v NZ jen v pavlovských epištolách a ve Skutcích (2,36; 4,10; Žd 6,6; 12,2; Zj 11,8). Skutky a epištola k Židům mají totiž k apoštolu Pavlovi svůj vztah. Proč má kříž v apoštolově myšlení tak mimořádné místo? Stručně řečeno: proto, že se Pavel Ježíšovu kříži tvrdě vzpíral, než v něm rozpoznal kříž Kristův a čin, jímž Bůh smířil svět se sebou (2K 5,19). Jak mohl uvěřit tomu, že Ježíš Nazaretský, kterého židovská rada vydala Pilátovi, ukřižovaný, postižený božím zlořečením (Ga 3,13), je Kristus, Mesiáš Izraele? K tomu, aby mohl být přesvědčen o tom, že Ježíš je Kristus, nestačilo nic menšího než ohromující zjevení na cestě do Damašku, zjevení Ukřižovaného, který vstal z mrtvých (Ga 1,16). Od tohoto okamžiku měl jistotu, že Ježíš je Kristus, ne přes svou smrt na kříži, ale právě pro ni. Tento naprostý obrat v Pavlově soudu o Ježíši Kristu ukřižovaném ovládá celé jeho myšlení.

Kristus ukřižovaný je ve středu evangelia, Bůh tímto Slovem kříže (1K 1,18,23; 2,2) soudí každý nárok člověka zůstat pánem svého života a zajistit si sám svou spásu. Židé si žádají záznaky, aby mohli věřit (1,22), a tedy aby se Bůh sám zasadil o svého Pomazaného. A evangelium jim zvěstuje Ježíše, ukřižovaného Mesiáše. Nevidí v něm nic jiného než slabost, porážku, odsouzení a zlořečení, → pohoršení (1K 1,23), které je vhnání do nevěry. Co může být Židu více proti myslí než uznat, že lid boží vydal svého Mesiáše pohanům, aby byl ukřižován, že ho k tomuto hříchu hříchu přivedlo zachovávání Zákona a že mu nezbyvá nic jiného než uvěřit v tohoto Krista ukřižovaného a odevzdat se pouhé boží milosti! Kříž Kristův se tak staví mezi církev a synagógu. Omyl judaistů byl v tom, že to nechápali. Chtěli vědicím, příšlým z pohanství, vnutit → obřízku a zachovávání mojžíšovského Zákona, „aby protiventství pro kříž Kristův netrpěli“, řekne svatý Pavel se vším důrazem (Ga 6,12). Hlásání obřízky by asi bylo Židy od-

zbrojilo, ale znamenalo by to opovržením soudem kříže nade vši vlastní spravedlností, ulomení hrotu evangelium, odstranění pohoršení kříže (Ga 5,11). K tomu by Pavel nikdy nesvolil. Stejně jako Židům je i Řekům těžké přijmout kázání Krista ukřižovaného. „Hledají moudrosti“ (1K 1,22). Chtějí rozumět, mají-li uvěřit. Pravdou je pro ně to, co se shoduje s jejich pojetím světa, co uspokojuje jejich rozum a jejich smysl pro míru. I oni se odvracejí od Krista ukřižovaného s pohrdáním a posměchem pravice: bláznovství! (1K 1,24). Jsou jím uváděni zcela do rozpaků. Nemohou ho vzít vážně, aniž tím opouštějí všechny hodnoty, které dodávají jejich životu cenu. Tak vlastně jen ti, jimž Bůh dává víru, „povolání“ (1K 1,24), vidí zářit v pravém světle paradox kříže, toto bláznovství, jež je moudrostí samého Boha, tuto bezmocnost, jež je mocí boží (1K 1,24—25). V Kristu se totiž spojila slabost člověka s mocí boží. „Ukřižován jest jako nemocný, ale živ jest z moci boží“ (2K 13,4). Když ho Bůh vydal na smrt bez pomoci, byl ukřižován, ale žije z boží moci, vzkříšen z mrtvých a obživen. Protože Bůh zvolil právě kříž k projevu své moci k ochraně světa, znamenal by každý pokus kazatele ukřižovaného Krista přistoupit na argumenty lidské moudrosti a na věhlas řečnické výmluvnosti, zbavovat kříž božské účinnosti (1K 1,17).

3. *Smysl kříže Ježíše Krista.* a) Mluvit o smyslu Kristova kříže znamená mluvit o smyslu jeho → smrti. Musíme se omezit na texty, které o kříži mluví. NZ nezaměřuje svou pozornost na tělesné utrpení, které Ježíš snášel na kříži, ale na potupnou stránku tohoto trestu. Pro Řeky a pro Římany to byla hanebná smrt zločinných otroků. Početní lidé o ní ani neměli mluvit. Židům ohlašovala tato smrt, která se dala „za branou“, boží zlořečení odsouzení, který byl vyloučen ze svého lidu (Ga 3,13). Kristus právě tím, že strpěl kříž a že se opovážil této hanby (Žd 12,2), ukázal velikost své poslušnosti (Fp 2,6—8).

b) V 1K 2,8 staví svatý Pavel kříž do kosmické perspektivy. Moudrost boží, o níž je zde řeč, se tu projevuje ve vykupitelském božím plánu, jehož rozhodující událostí je Kristova smrt a jehož konečné naplnění přinese věřícím → slávu (2,7; Ř 8,17n; 20,30), božský život v jeho plnosti. Knížata tohoto světa jsou andělské mocnosti (Ef 1,21; Ko 1,16 atd. → vrchnosti),

jimž Bůh svěřil vládu nad tímto hříšným světem a které mu zajišťují prostřednictvím náboženských názorů, zákonů a vlád určitý sociální a mravní řád. Pavel proto rozpoznává za židovskou radou, za Pilátem a za strážci řádu tohoto světa činnost knížežat tohoto světa. Prohlašuje, že kdyby znali boží moudrost, „nebyli by Pána slávy ukřižovali“ (1K 2,8). Byli by se varovali toho, napomáhat vykupitelské smrti Pána Ježíše, která měla učinit konec jejich vládě tím, že by lidi postavila pod bezprostřední vládu boží v Ježíši Kristu.

c) Obdobným způsobem je úloha Kristova kříže chápána v Ko 2,14n. Praví se zde, že nám Bůh odpustil naše hříchy „smazav proti nám ten zápis záležející v ustanoveních, kterýž byl odporný nám. I vyzdvihl jej z prostředku, přibiv jej na kříži“. Před Bohem již tedy nejsme dlužníci neschopní platit své dluhy, protože se dobrovolně zřekl zápisu, který zněl proti nám. Křížem nám oznamoval zrušení našeho dluhu. Toto odpuštění mělo kosmický ohlas, neboť když nám Bůh dovolil, abychom se mu svobodně přiblížili, svrhl současně andělské mocnosti, ručitele řádu hříšného světa, veřejně je odhalil a v kříži nad nimi slavil vítězství (2,15). Lidé toužící po spase od nich již nemají co čekat. Podle Ko 1,20 bylo všechno stvoření na zemi a v nebi — lidé i andělské mocnosti — smířeno se Synem a v něm s Bohem, protože uvedl pokoj skrze krev kříže. Obecné smíření se zde přičítá krvi kříže, myslí se tím na život, který Kristus položil na kříži, a ne na nějaké zvláštní učení o vykoupení. V Ef 2,16 nacházíme zvláštní uplatnění stejné myšlenky. Kristus zrušil Zákon (v. 15a), příčinu nepřátelství mezi Židem a Řekem (v. 15b), smířil je oba s Bohem v jednom těle skrze kříž. Takto nastal pokoj mezi pohany a Židy, kteří byli smířeni s Bohem a spojeni v církvi, jež je jeho tělo.

4. *Kříž v životě věřícího.* a) Ježíš prohlásil, že ten, kdo chce být jeho učedníkem, musí zapřít sám sebe a vzít na sebe svůj kříž (Mk 8,34 par.; Mt 10,38) nebo nést svůj kříž (L 14,27), jako to činil Mistr po celý čas své služby i cestou na Golgotu. Sám sebe nezapírá nikdo, kdo předešlým z věrnosti Ježíši nepřijímá smrt, i tu nejpotupnější. Potlačování ustavičných povstání způsobilo, že kříž byl za římské vlády v Palestině celkem běžnou popravou a Ježíš o něm mohl klidně mluvit dříve, než jej sám podstoupil.

b) Judaisté, kteří, podle Pavla, chtěli Galatské přesvědčit, aby se dali obřezat jen pro to, aby nebyli pro Kristův kříž pronásledováni (Ga 6,12), na sebe tedy svůj kříž nebrali. Apoštol se však nehodlá chlubit nikdy ničím jiným než „v kříži Pána našeho Ježíše Krista, skrze něhož“, praví, „jest mi svět ukřižován a já světu“ (6,14). Nestydí se za kříž, chlubí se jím, jemu vědčí za to, že je novým stvořením (6,15). Měření Kristovým křížem, přestal být svět se svou moudrostí a spravedlností pro Pavla důležitý. Podobně přestal být on důležitý pro svět, a to ode dne, kdy se podrobil soudu kříže, aby přijal boží spravedlnost a poznal jeho moudrost.

c) Případ judaistů nás na něco upozornil: Křesťané mohou vědomě i nevědomě odvrhnout Kristův kříž. Mohou tak zbavit evangelium jeho podstaty a účinnosti. Pavel mluví s pláčem o domnělých křesťanech, kteří jsou nepřáteli Kristova kříže, jejichž konec je zahynutí, jejichž bůh je břicho, jejichž sláva je v jejich hanebnostech a jejichž smýšlení je přizemní (Fp 3,18). Většina vykladačů vidí v těchto lidech stále ještě judaisty (jako Fp 3,2), ale rysy jejich chování, Pavlem odsuzovaného, se hodí spíš na lidi, kteří se domnívají, že mohou smířit požívачné způsoby antického světa se svou křesťanskou vírou. V epístole k Židům 6,6 se mluví o nemožnosti nového pokání pro ty, kdo upadli zpět do hříchu po poznání Kristovy milosti a svým odpadnutím „znova křižují božího Syna a v porouhání vydávají“. Sám křižovat toho, který byl za nás ukřižován, znamená dopouštět se neodpustitelného hříchu, hříchu, který nemá naději na odpuštění a který proměňuje v odsouzení samotné dílo milosti.

d) Představa Krista, který zemřel na kříži, nepřestává křesťanům ustavičně připomínat zdroj a pravidla jejich nového života. Galatští, kterým byl ukřižovaný Kristus postaven před oči, museli podlehnout nějakému zhojbnému vlivu, když to neuznávají a když se chystají znovu přijmout obřizku (Ga 3,1). Víra v ukřižovaného Krista znamená pro křesťany rozhodný rozchod se Zákonem, hříchem, tělem. „Nebo kteří jsou Kristovi, ti své tělo ukřižovali s vášněmi a žádostmi“ (Ga 5,24). → Křest se jím stal znamením jejich účasti na Kristově smrti (Ř 6,3). Náš starý člověk — ten, jímž jsme od narození, narozdíl od nového člověka, jímž jsme v Kristu — byl s Kristem ukřižován (Ř 6,6). Máme

a můžeme tedy žít v poslušnosti Ducha novým životem (Ga 5,25). Všecky Pavlovy mravní výzvy jsou založeny na této skutečnosti. On je to, kdo církvi ukazuje na paradox tohoto života, jehož podmínkou je jakási smrt: „S Kristem ukřižován jsem. Živ jsem pak již ne já, ale živ jest ve mně Kristus“ (Ga 2,19n).

CH. MASSON /přel. J. Kvízová

L Á S K A

Hebrejšтина má k vystižení rozličných významových odstínů slova „láska“ jediné hlavní sloveso; jeho smysl se upřesňuje souvislostí textu. Řečtina užívá tří sloves:

a) *Eran* (odtud vzniklo slovo „erotický“) označuje zvláště lásku jako *touhu*, nejen touhu muže po ženě, ale touhu po čemkoli, co stojí za to mít. Vlastnická láska byla v řeckořímském světě hlavní pohnutkou morálky (láska ke ctnosti), umění (láska ke krásnu), filozofie (láska k pravdivému) a náboženství (láska k bohům, k věčnému životu, k nesmrtnosti atd.).

b) *Filein* (odtud např. slovo „filantropický“, lidumilný) označuje nevypočítavou lásku, která *pečuje* o člověka, přítele, vlast atd. Řecké myšlení ji vyhrazuje zvláště vynikajícím osobnostem (např. Antigona), u nichž ušlechtilost srdce a vůle převládly nad vášnivostí.

c) *Agapan*, mnohem méně časté a méně zatížené vedlejšími významy, užívá se v obojím uvedeném smyslu, přednostně ve smyslu druhém. Je příznačné, že překladatelé SZ do řečtiny dali při převodu odpovídajícího hebrejškého termínu přednost tomuto slovesu. Ze SZ přešlo toto sloveso do jazyka raného křesťanství a prostřednictvím NZ se rozšířilo v řeckořímském světě. Snad žádný jiný řecký termín nevědčí tolik za své rozšíření prvotnímu křesťanství.

1. *Boží láska k člověku*: Ačkoliv často slyšíme opačné tvrzení, přece již SZ zná myšlenku boží lásky k člověku. Její hlavní znaky jsou tyto:

a) Boží láska se osvědčuje hlavně v *dějinných zásazích* ve prospěch božího lidu. Tato činná láska se nejprve obrací ke společenství: „Milováním věčným (Jeruzaléme) milují tě...“ (Jr 31,3; sr. Dt 4,37; 10,15; Ž 41,12). Boží lásku odkrývá izraelita v osvobodivých událostech, k nimž došlo v pohnutých dějinách jeho lidu. Jde tedy